

Kamp eller institution.

En jämförelse mellan upprätthållandet av den saharwiska
nationalismen

Abstract

Uppsatsen är en komparativ fallstudie som belägger skillnader i hur den saharwiska nationalismen upprätthålls i flyktinglägren och i Västsahara. De två saharwiska grupperna delades upp i samband med den marockanska och mauretanska ockupationen av det som tidigare varit en spansk koloni då cirka halva befolkningen flydde till flyktingläger i Algeriet. Inledningsvis görs en beskrivning av den gemensamma nationella identitetens historia. Detta knutet till de teorier kring hur nationalism skapas och upprätthålls hos etniska grupper. Vidare görs en ansats till att påvisa teorin om in- och ut-gruppsdynamikers påverkan på etniska identiteter - genom en jämförelse mellan de två saharwiska områdena. Två hypoteser knutna till denna eventuella påverkan prövas i uppsatsen. Studien visar på att det finns skillnader i hur nationalismen upprätthålls i de två olika områden. Denna skillnad, argumentar vi för, beror delvis på den relation som saharwierna i respektive område har till Marocko.

Nyckelord: Västsahara, Saharwier, Ockupation, Flyktingläger, Nationalism, Identitet, Etnicitet, Intifada.

Antal ord: 6819.

Innehållsförteckning

1	Inledning	1
1.1	Syfte och Frågeställning.....	1
1.1.1	Hypoteser	2
1.2	Teori	3
1.3	Begreppsdefiniering	5
1.3.1	Identitet.....	5
1.3.2	Etnicitet	5
1.3.3	Nationalism	5
1.3.4	Förtryck/våld	6
1.3.5	Territoriet	6
1.3.6	Lägren.....	6
1.3.7	Polisario.....	7
1.3.8	SADR	7
1.4	Metod	7
1.4.1	Undersökningsdesign	7
1.4.2	Material	10
2	Empiri	12
2.1	Den saharawiska nationalismens uppkomst.....	12
2.2	Förklara hur nationalismen tar sig i uttryck i de två områdena sedan 1991.....	15
2.2.1	Lägren.....	15
2.2.2	Territoriet	17
3	Analys	20
3.1	Teorianknytning	20
4	Slutsats	23
5	Referenser	25

1 Inledning

Sedan 1975 har den marockanska staten ockuperat det västsahariska territoriet. Denna konflikten är hamnar i skymundan. Detta kan måhända bero på att den i förhållande till många andra konflikter i världen idag inte skördar specifikt många dödsoffer, i kombination med att FN på många sätt har varit verkningslösa gällande att få ett slut på konflikten under de senaste tio åren. USA och Frankrike står som tydliga allierade med Marocko, bland annat för att behålla stabiliteten i regionen. Konflikten icke-varande i allmänmedvetandet, och det mycket lilla mediautrymme den ges, är i sig motivering för att studera konflikten närmre.

Den sahariska frihetskampen för en egen stat är unik i flera avseenden. För det första så är det en kamp som numera förs med huvudsakligen fredliga medel mot ockupationsmakten. Vidare så förs kampen från två olika geografiska områden, dels inifrån det ockuperade områdena i Västsahara men även ifrån flyktinglägren i Algeriet, med ett gemensamt mål - en självständig Västsaharisk stat. Till skillnad från många andra nationalistiska rörelser idag handlar den västsahariska om ett område som ännu inte är avkoloniserat. Området koloniserades av Spanien under 1800-talet, och när dem under 1970-talet skulle dra sig tillbaka och territoriet avkoloniserades slöts istället ett avtal med Marocko och Mauretanien om att överta området, trots att det inte fanns stöd för detta i folkrätten.

1.1 Syfte och Frågeställning

I vår studie om den västsahariska konflikten har vi valt att fokusera den sahariska nationalismen. Att vi väljer att studera nationalismen motiverar vi på flera sätt. Dels är det ett intressant fall för att förstå varför och hur nationalism uppstår och hur den kan upprätthållas. Vidare menar vi att det skulle kunna finnas

intressanta skillnader i hur nationalismen uttrycks i de två olika geografiska områdena. Vi anser att man genom att undersöka den västsahariska nationalismen enbart studerar en specifik etnisk grupp, som själva anser sig vara saharawier, men att man ändå kan undersöka om denna etniska grupp upprätthåller sin nationella identitet på olika vis i det ockuperade territoriet och i flyktinglägren. Detta gör en jämförelse om nationalism inom den etniska gruppen intressant för en närmare studie.

Den frågeställning vi har valt att arbeta med är följande: **Upprätthålls den saharawiska nationalismen på olika sätt i det av Marocko ockuperade territoriet Västsahara kontra de saharawiska flyktinglägren i Algeriet?**

Syftet med frågeställningen är inte att belysa varför konflikten existerar eller varför den till dags datum fortfarande är olöst utan istället att fokusera på identitets- och nationalismskapandet och hur dessa upprätthålls i de två områdena. Då vi diskuterar identitets- och nationalismskapande kommer ämnet om konfliktens varande ändå tas upp, då vi inte utesluter att konflikten till viss del har skapat och numera upprätthåller den saharawiska identiteten.

För att besvara frågeställningen kommer en beskrivande ansats gällande den saharawiska nationalismens uppkomst och utveckling fram till 1991 att ingå. Hypoteser har även utarbetats för att precisera studiens riktning ytterligare och tydligare visa på hur vi ska genomföra vår undersökning.

1.1.1 Hypoteser

1. Frånvaro av förtryck från den marockanska staten i flyktinglägren medför att det finns ett större behov hos saharawierna där att skapa gemensamma institutioner och därigenom upprätthålla en nationell gemenskap.

2. Ett upplevt förtryck från den marockanska staten i det ockuperade territoriet medför att det finns ett mindre behov av ett aktivt upprätthållande av den nationella gemenskapen hos sahwarierna.

Hypoteserna som utarbetats till denna studie försöker belysa att marockanska ockupationen i Västsahara ger andra förutsättningar och behov för uttryckandet av den sahwiska identiteten och nationalismen där än i flyktinglägren i Algeriet. Det som belyses i hypoteserna är därför den eventuella påverkan en upplevd antagonist har på gruppens sätt att uttrycka sin nationella etniska identitet.

1.2 Teori

Studiens generella teoretiska utgångspunkt bygger på att en gruppens gemensamma etniska identitet är en imaginär skapelse. Detta är en teori Benedict Anderson har arbetat med, han menar att nationalism och etnisk identitet egentligen är en föreställd gemenskap (Anderson 1992). Gemenskapen ses som föreställd av Anderson då nationens individer inte har en faktiskt gemenskap, det vill säga att de inte har en relation till var och en i gruppen. Istället finns en imaginär gemenskap, en föreställning om en gemenskap som manifesteras i nationen (Anderson 1992: 21). Teorin kring den föreställda gemenskapen är dock generell om man vill förstå identitetsskapande, för att kunna konkretisera teorin om hur identitet faktiskt skapas och upprätthålls kommer vi därmed att inkludera mer precisa teorier kring detta. Här får vi stöd av bland annat Joiremans ”Nationalism and Political Identity” (2003), Hylland Eriksens ”Etnicitet och nationalism” (1993) och Strömboms ”Revisiting the Past: Israeli identity, thick recognition and conflict transformation” (2010). Samtliga författare menar att etnisk identitet är subjektiv och skapas genom en kollektiv uppfattning av gemenskap med den egna gruppen och ett avgränsande från andra grupper (Joireman 2003: 62, Hylland Eriksen 1993: 19, Strömbom 2010: 37f, 49).

Då vi tar fasta på att identitet och etnicitet är något föränderligt, och för att vi vill se till hur den sahwiska identiteten har uppkommit använder vi oss av den konstruktivistiska teorin. Denna teori ser identiteter som föränderliga och

fokuserar på att försöka förklara hur och varför vissa etniciteter uppkommer eller försvinner. Enligt den konstruktivistiska synen på etnicitet byggs den på både medfödda/givna och föränderliga/socialt konstruerade egenskaper. Därför anses etniciteters karaktäristik till viss del vara medfödd, men till stor del vara tillskrivna av den egna individen/gruppen eller av någon annan (Joireman 2003: 54f). Etniska grupper är således föränderliga och kontextberoende (Joireman 2003: 56). Konstruktivister fokuserar - till skillnad från instrumentalister som mer ser till individers och ledares roller i skapandet/upprätthållandet av etnicitet - mer på de etniska gruppernas dess skapande, beteende och upprätthållande.

I litteraturen beskrivs olika indikatorer som används för att skapa och upprätthålla den etniska gruppidentiteten, så som gemensamma symboler, historia, minnen och kollektiv amnesi (Joireman 2003: 6f, 9f, Strömbom 2010: 32-34, Anderson 1992:130). Joireman skriver att symboler kan vara allt ifrån konst och språk, till olika seder och levnadssätt. Dessa används för att tydligt definiera den egna gruppen, in-gruppen, vilken står i kontrast till den grupp som man inte identifierar sig med; ut-gruppen (Joireman 2003:6f).

Essentiellt för skapandet och upprätthållandet av den gemensamma identiteten är narrativet, berättelsen om den egna gruppen, vilket påverkar hur den egna gruppen ser sig själva, sin historia och relationen till utgruppen. I ett samhälle existerar många olika narrativ som samverkar, det narrativ som dominerar över alla andra kallas master narrative, och är den berättelse som genomsyrar hela identitetsskapandet (Strömbom 2010: 30f). Strömbom skriver:

“Narratives of history are communicated to the public through channels such as speeches, newspaper articles and rituals celebrating the national. Master narratives tend to become inscribed into official institutions, such as schoolbooks and other educational material” (2010: 31).

En stor vikt läggs även vid relationen till ut-gruppen för att definiera den egna gruppens identitet. Hylland Eriksen hävdar till och med att relationen till den Andra är en nödvändighet för att etnisk identitet över huvudtaget ska kunna existera (Hylland Eriksen 1993: 19, 21f). Joireman beskriver även hur den egna

gruppens nationalism förstärks vid förtryck (Joireman 2003: 11f), vilket även Strömbom lägger vikt vid då hon beskriver hur in-gruppens gemenskap förstärks i miljöer som är präglade av våld eller hot om våld (Strömbom 2010: 35). Rouhana och Bar-Tal menar vidare att konflikter stärker identiteter och vice versa, alltså att den egna gruppens gemensamma identitet stärks genom att ställas i tydlig kontrast genom konflikt mot ut-gruppen (Rouhana & Bar-Tal 1998: 767).

1.3 Begreppsdefiniering

1.3.1 Identitet

Identitet, skriver Strömbom, är “constituted alongside of difference, and the boundary separating self and other” (Strömbom 2010: 25). Vidare skriver hon att identiteter är under konstant förändring, de uppfinner sig själv hos individerna i en föränderlig process (Strömbom 2010: 30). Med det sagt menar vi att identitet dels står i relation till en annan, vare sig det är en annan grupp eller en annan individ. Men också att det är en subjektiv uppfattning hos människor som kan förändras hos dessa människor över tid.

1.3.2 Etnicitet

Etnicitet definieras av Connor helt enkelt som en identifikation med en etnisk grupp (Connor 1994: 100). Etnicitet konstrueras enligt Joireman med hjälp av en gemensam kultur, minnen, historia, etc, vilka skapar ett känslomässigt band, en gemenskap (Joireman 2003: 9f). Joireman beskriver hur den etniska identiteten skapas genom både givna och socialt konstruerade egenskaper (Joireman 2003: 55).

1.3.3 Nationalism

Nationalism definieras av Joireman som politiserad etnicitet (Joireman 2003: 12f). Enligt Hylland Eriksen bygger nationalism "på en ideologi som hävdar att de politiska och kulturella gränserna bör sammanfalla med varandra" (Hylland Eriksen 1993: 137), och att den nationella identiteten även den är konstruerad i förhållande till "den Andre" (Hylland Eriksen 1993: 139).

1.3.4 Förtryck/våld

I vår studie behövs endast en generell definition av våld och förtryck. Vad som bör nämnas är att konflikten på det stora hela inte är speciellt våldsam, men att det ändå existerar direkt, kulturellt och strukturellt våld (Ramsbotham et al. 2005: 10f) från den marockanska sidan, mot framför allt saharwierna i det ockuperade territoriet. När vi skriver om olika grader av våld/förtryck i territoriet och lägren handlar det till stor del om att förtrycket/våldet från Marocko är mer närvarande i de ockuperade territorierna än i flyktinglägren.

1.3.5 Territoriet

Hälften av den saharwiska befolkningen är bosatta i det ockuperade Västsahara, där det även bor ett ännu större antal marockanska bosättare och militärer (Mundy 2007: 279). Västsahara gränsar till Marocko, Mauretanien och Algeriet.

1.3.6 Lägren

När Marocko och Mauretanien övertog Västsahara 1975 flydde upp emot halva den saharwiska befolkningen till Algeriet som erbjöd flyktingarna skydd. Redan innan detta skedde var områden till viss del bebodda av saharwier, som flytt undan kolonialkrig 1957-58. Lägrene är idag beroende av bistånd men administreras och organiseras av saharwierna själva (Mundy 2007: 126, 278, 286).

1.3.7 Polisario

Frente Popular para la Liberación de Saguia el-Hamra y Río de Oro - Polisario. Den saharwiska självständighetsrörelsen som nu finns beläget i de saharwiska flyktinglägren. Skapad 1973 som en motståndsrörelse mot den spanska kolonialmakten och som sedan 1974 har haft målet att skapa en självständig saharwisk stat (Hodges 1983: 50ff).

1.3.8 SADR

Saharawi Arab Democratic Republic. Av Polisario 1976 utropad självständig saharwisk stat, som dock till största delen är ockuperad av Marocko (Zunes & Mundy 2010: 110).

1.4 Metod

Ovanstående frågeställning ska undersökas med kvalitativ metod. Då syftet är att jämföra upprätthållandet av nationalismen i de två olika områdena blir en komparativ fallstudie ett gynnsamt sätt för att kunna förstå eventuella likheter och skillnader i hur nationalismen upprätthålls i de båda områdena, genom exempelvis symboler och handlingar.

1.4.1 Undersökningsdesign

Den jämförande delen i vår metod kommer att grundas på det som benämns "most similar system design" eller "method of difference" (Peters 1998: 37ff; Teorell & Svensson 2007: 226f). I urvalet av analysenheter i denna sorts metod är målet att analysenheterna i så stor utsträckning som möjligt ska överensstämja och likna varandra, undantaget en nyckelvariabel (Landman 2008: 70, Esaiasson et al. 2007: 112ff). Eftersom vi ser till upprätthållandet av nationalismen, och jämför hur den upprätthålls i det ockuperade territoriet med flyktinglägren, ser vi detta som ett

mest lika-fall då nationalismen hos den saharwiska gruppen har skapats gemensamt och att de därmed i stora drag kan antas överensstämma med varandra. Vi tror dock att upprätthållandet av denna nationalism ser ut på olika vis. Denna utveckling tror vi kan ha skett efter vapenstilleståndet mellan Polisario och Marocko 1991, vilket har skapat en mer avlägsen hotbild i lägren medan ett fortsatt förtryck sker i det ockuperade territoriet. Detta gör att det eventuellt är närhet eller inte till ut-gruppen Marocko, som kan påverka hur nationalismen uttrycks och därmed upprätthålls.

En tydlig avgränsning görs mellan vilka analysenheter vi har valt att jämföra. Enbart saharwierna i det ockuperade Västsahara och i flyktinglägren kommer att jämföras, den diasporan i exempelvis Marocko och Mauretanien kommer därför inte att ingå i studien. Ytterligare en avgränsning görs i jämförelsen mellan de två rent tidsmässigt då vi enbart kommer att jämföra områdena från och med vapenstilleståndet mellan Marocko och Polisario 1991. Att avgränsningen sker då är naturligt, då det annars blir svårt att påvisa just det vi avser att undersöka - skillnaden i hur etnicitet och nationalism uttrycks och därmed upprätthålls i de två områdena i relation till ut-gruppen. Vårt mål inte främst att analysera hur de gemensamma uttrycken för nationalismen ser ut hos de två grupperna, utan istället att visa på de eventuella skillnader som finns däremellan.

Vidare används en hypotetisk-deduktiv metod, då vi utvecklade hypoteser ur teorin om relationen mellan in- och ut-grupper, och har målet att pröva dessa empiriskt, för att utifrån detta kunna dra slutsatser som stärker eller falsifierar hypoteserna och således teorin (Teorell & Svensson 2007: 50). Då vi använder oss av teorier kring hur identiteter skapas och upprätthålls för att studera våra fall, är undersökningen teorikonsumerande. Samtidigt har studien, på grund av de hypoteser som utvecklats kring in- och ut-gruppsdynamiker kopplade till de saharwiska fallen vilka ska prövas empiriskt, även en teoriprovande del.

Vi utgår ifrån att identiteter och etniciteter är subjektiva föreställningar kommer vi att fokusera på de delar som berör detta och inte på de så kallade givna egenskaperna som tillskrivs identitet och etnicitet. Då vi ämnar undersöka om nationalismen upprätthålls på olika vis i de olika områdena, måste vi

operationalisera vad vi menar med uttrycket “upprätthålla nationalismen”. Detta görs genom att belysa indikatorer på nationella uttryck i de olika områdena. Dessa indikatorer är, som tidigare nämnts i teoridelen, exempelvis användandet av symboler, seder, historia, minnen och kollektiv amnesi. Genom att i vår analys jämföra indikatorerna i empirin, kan vi sedan förhoppningsvis koppla samman detta med de olika relationerna till ut-gruppen. Sedan kan vi eventuellt dra slutsatser om relationen till ut-gruppen ger ett annorlunda behov och förutsättningar för upprätthållandet av nationalismen hos etniska grupper. Vår koppling mellan teorin och våra operationella indikatorer kommer i förlängningen bestämma hur pass väl vi empiriskt kommer att kunna undersöka det vi avser, det vill säga om validiteten i studien är hög eller inte (Esaiasson et al. 2007: 63f). Vi har valt att operationalisera upprätthållandet av nationalismen som olika nationella uttryck, men har inte standardiserat dessa uttryck. Detta ger oss flexibilitet att beroende på empirin vi undersöker att själva kunna tolka vad som kan ses som uttryck för nationalism (med koppling till de teorier kring identitetsskapande som vi använt oss av) och därigenom motverka systematiska mätfel och höja validiteten. Å andra sidan är vi två personer, vilket kan leda till att vi möjligtvis kan göra olika tolkningar av empirin, detta kan i så fall ändå kan leda till en typ av systematiska mätfel. Denna flexibla i tolkning gör även att osystematiska mätfel skulle kunna uppstå och således påverka reliabiliteten negativt (Esaiasson et al. 2007: 63f, 70f).

Då vi i en kvalitativ studie kan använda oss av ett historiskt perspektiv blir det lättare att visa på tidsordningen i vår studie (Teorell & Svensson 2007: 242f, 270). Vi kan alltså genom att se på hur nationalismen har uttryckts i lägren och territoriet under en längre period, eventuellt se hur detta uttryckande av nationalism i flyktinglägren har förändrats i och med vapenstilleståndet med Marocko 1991. Problemen med att inte tydligt kunna visa på ett samband genom kontrafaktisk skillnad och att isolera studien kan man till viss del motverka om man undersöker de mekanismer som eventuellt kan förklara ett samband i vår studie, det vill säga att ett minskat upplevt hot/förtryck förändrar uttryckandet av nationalismen (Teorell & Svensson 2007: 245f, 270-273).

Vi har valt en mest lika-metod då vi anser att de andra oberoende variablerna som kan påverka den saharwiska nationalismen är gemensamma för de båda områdena, och därav inte borde påverka skillnader i uttrycket. Dock kan vi inte i vår studie fullt ut säkerställa att det faktiskt inte finns någon annan oberoende variabel som påverkar den saharwiska nationalismen på olika vis (Esaiasson et al. 2007: 112f, Landman 2008: 19). Studiens omfattning innebär dock att vi enbart kommer att fokusera på en oberoende variabel, i detta fall relationen till ut-gruppen. Med det sagt menar vi att det är möjligt, till och med troligt att det finns fler förklaringar än den vi ämnar undersöka till varför de två saharwiska grupperna eventuellt upprätthåller sin nationalism på olika vis. I vår studie kan dock hävdas att vi har visat på en möjlig förklaring till om, och i så fall varför den saharwiska nationalismen uttrycks på olika vis, men att det troligen finns fler förklaringar än bara närhet/avstånd från ut-gruppen Marocko som har påverkat detta.

För att över huvud taget ges möjlighet för att besvara ovanstående frågeställning och hypoteser kommer vi först att beskriva den saharwiska nationalismens uppkomst sedan den spanska kolonialtiden. Vidare kommer vi att förklara hur nationalismen uttrycks i de två områdena sedan 1991 för att sedan visa de eventuella skillnader mellan hur i den upprätthålls, detta kopplat till den teori kring identitet och nationalism som vi har valt.

1.4.2 Material

Vi kommer vidare inte att inhämta något eget material utan istället huvudsakligen använda oss av formella källor för att besvara frågeställningen. Akademiska texter, som behandlar Västsahara och saharwierna används som vår huvudsakliga empiriska grund för undersökningen. Material som mer generellt inriktar sig på uppkomsten av etnisk identitet och nationalism kommer att användas med det huvudsakliga syftet att ge oss en stabil teoretisk bas att utgå ifrån i vår strävan för att förstå fallet. Det finns dock svårigheter med att finna information från det ockuperade territoriet över huvudtaget då den är relativt knapphändig. Något som

kan tyda på att det är svårt för inhemska och utländska individer att rapportera från territoriet ostört (Shelley 2004: 5).

2 Empiri

2.1 Den sahariska nationalismens uppkomst

Den Västsahariska nationalismen började växa fram under den spanska kolonialtiden i territoriet. Den spanska kolonialmaktens upprätthållande av det västsahariska territoriets gränser skapade en idé av en faktiskt möjlig stat i Västsahara, till skillnad från de tidigare stam- och nomadsamhällen som existerat i området i och runt Västsahara, men då utan några tydliga territoriella gränser (Zunes & Mundy 2010: 91, 95; Shelley 2004: 168; Hobsbawm 1992: 138). Vidare så administrerade den spanska kolonialmakten territoriet indirekt, genom att låta klanledare styra åt dem med hänsyn till Spanska intressen (Zunes & Mundy 2010: 95). Likt flertalet andra grupper i världen under kolonialt styre, anammades den eurocentriska nationsidén, därmed skapades mer legitima krav på nationen Västshara (Hobsbawm 136-138, 149ff; Shelley 2004: 168ff). Det går således att hävda att idén om en saharisk nation och identitet delvis skapades med på grund av det spanska koloniala styret.

I början av 1970-talet var synen på Västsaharas rätt till självbestämmande utbredd inom FN, men de nationalistiska tankarna hos befolkningen hade även innan dess vuxit sig starka, bland annat genom uppkomsten av den nationella frihetsrörelsen Polisario (Zunes & Mundy 2010: 102, Hodges 83: 41f). När en FN-mission undersökte situationen i Västsahara 1975, såg de ett utbrett stöd för Polisario och för ett självständigt Västsahara hos den sahariska befolkningen (UNGA 1977: 59, Hodges 1983: 55). Förhandlingar mellan den spanska kolonialmakten och Polisario gällande Västsaharas rätt till självbestämmande påbörjades, men den marockanska regimen - som under hela 1970-talet försökt förmå FN att inse att Västsahara var en del av Marocko - intog i slutet av 1975 Västsahara. Spanien, som stod utan en tydlig ledare då Franco låg för döden, ville inte riskera att bli indraget i ett kolonialkrig överlät istället kolonin till Marocko och Mauretanien

utan motstånd (Zunes & Mundy 2010: 105). I februari 1976 deklarerade Polisario Västsahara som en självständig, men ockuperad, stat: SADR (Zunes & Mundy 2010: 110). Polisario, som hade utkämpat en frihetskamp emot den spanska kolonialmakten innan förhandlingarna om självständigheten med dem, återupptog den väpnade kampen mot sina nya förtryckare (Zunes & Mundy 2010: 104f).

Den gemensamma nationella saharwiska identiteten cementerades ytterligare av kriget mot Marocko och Mauretanien och flykten till Algeriet som stora delar av det saharwiska folket genomförde (Hodges 1983: 56). Denna relativt nybildade identitet stod dock i motsatsförhållande till den sen tidigare etablerade identiteten som var knuten till stammen. Det var därför ett viktigt mål att rucka på de etablerade stamstrukturerna och istället skapa en gemensam saharwisk identitet (Allan 2010: 190; Shelley 2004: 168ff). Att över huvudtaget använda sig av uttryck som påminde om de äldre stamstrukturerna förbjöds exempelvis uttryckligen i SADR:s konstitution (Harrell-Bond 1981: 8). Viktigt att poängtera är att delegater från det ockuperade territoriet vid denna tidpunkt fanns invalda i de nationella kongresserna som då etablerades i flyktinglägren (Lippert 1992: 643). Det går således att argumentera för att vid denna tidpunkt fanns det en konsensus hos de då två geografiskt uppdelade saharwierna om vikten av att avskaffa det traditionella stamsamhället och förstärka den gemensamma nationella saharwiska identiteten. Detta kan vidare kopplas till Strömbom som skriver om att narrativ som inte passar in den kollektiva historieberättelsen helt enkelt kan modifieras för att passa bättre in i denna eller blir föremål för en "collective amnesia" (Strömbom 2010: 32ff).

Kriget upphörde dock inte i samband med den stora flykten till lägren i Algeriet 1975. Istället fortsatte den väpnade kampen mot Marocko för Polisario fram till och med vapenstilleståndet, som undertecknades 1991 (Joffe 2010: 376). Den saharwiska nationalismen har, som vi har visat, således utvecklats under konfliktfyllda förhållanden sedan dess uppkomst under 50-talet. Mot bakgrund av Joireman och Strömboms teorier kring förtryck mot grupper, menar vi att detta kan ha stärkt den saharwiska identiteten (Joireman 2003: 11f, Strömbom 2010: 35).

Innan 1980-talet, då Marocko byggde en mur genom Västsahara som gjorde det mycket svårt för saharwerna att ta sig mellan det ockuperade territoriet och flyktinglägren, fanns det delegater som tog sig från Västsahara för att delta i Polisarios kongresser (Lippert 1992: 643). Muren byggdes av Marocko just i syfte att isolera först och främst Polisarios inflytande i Västsahara (San Martin 2005: 583) och är väl bevakad av marockanska militära styrkor (Bhatia 2001: 295). I början av ockupationen skedde kommunikationen därför från territoriet via kurirer och hemliga nätverk, men har efter att ny teknik till viss del har spridit sig i områdena, allt mer skett via mobiltelefon och internet (Mundy & Stephan 2006: 8, 16, San Martin 2005: 585, Zunes och Mundy 2010: 161, 165, Mundy 2006: 264). Kommunikationerna mellan de två grupperna har dessutom utvecklats sedan upproret i det ockuperade territoriet 1999 (Shelley 2004: 125). Muren har således till stor del förhindrat saharwier från att ta sig in och ut från det ockuperade området till flyktinglägren och vice versa, kommunikation mellan grupperna existerar ändå, om än i mindre skala.

Missnöjet hos saharwier mot Polisario i början av 2000-talet, då ett självständigt Västsahara sågs mer avlägset än på länge, syntes både i lägren och i territoriet. Detta tog sig i uttryck på olika sätt, i lägren genom en reformrörelse (Khatt al-Shahid) inom Polisario och i territoriet genom Indifadan (Zunes & Mundy 2010: 121, Mundy 2007: 284). Vissa hävdar att Intifadan var en direkt reaktion på Polisarios oförmåga att lösa konflikten med diplomati och som kritik mot den elitistiska styrning som finns inom organisationen, och att Intifadan således var ett sätt att utmana Polisario och ta upp den nationalistiska kampen på egen hand (Mundy 2007: 283f). Andra menar dock att det under Indifadan visst fanns stöd för Polisario och dess kamp, då Polisario anses ytterst "ansvariga" för den saharwiska frihetskampen (Shelley s. 113, Zunes och Mundy 2010: 159f). Då Intifadan har stått utan tydliga ledare och på många ställen bara handlar om spontana demonstrationer och civil olydnad emot den marockanska ockupationsmakten (Shelley s. 123) kan man anta att där finns sanning i båda påståenden, det vill säga vissa västsaharier ställer sig bakom Polisarios kamp medan somliga går emot den och vill föra sin egen nationalistiska kamp - målet är dock i båda fallen en självständig saharwisk stat.

2.2 Förklara hur nationalismen tar sig i uttryck i de två områdena sedan 1991

2.2.1 Lägren

Vapenstilleståndet mellan den marockanska regeringen och Polisario 1991 innebar stora förändringar för sahwarierna i flyktinglägren. Det gav större utrymme för sahwarierna att stärka de politiska och sociala institutionerna som de tidigare, under stora svårigheter, försökt bygga upp (San Martin 2005: 572, Mundy 2007: 275f, Shelley 2004: 2). Det sahwawiska flyktingarna, beskriver Zunes & Mundy "are one of the most politically aware refugee populations in the world" (2010: 131), en åsikt som delas med Martin-Márquez (2006: 253f). Detta syns inte minst på graden av aktivt politiskt och administrativt arbete som stora delar av den sahwawiska populationen i flyktinglägren engagerar sig i. Varje vuxen sahwawier är bland annat medlem i en lokalgrupp vars syfte är att administrera det lokala kvarteret och lyfta upp politiska förslag till högre instanser (Mundy 2007: 286). Dessutom är flyktinglägren unika i det avseendet då de själva administrerar biståndet som förs in i området (Zunes & Mundy 2010: 128). Administrationen av flyktinglägret, skriver Mundy, har därför fått de sahwawiska flyktingarna att i hög grad känna sig delaktiga i det nationalistiska arbetet för en fri sahwawisk stat (Mundy 2007: 285, 293).

Även skolsystemet i flyktinglägren är i hög utsträckning nationellt insitutionaliserat. Ända sedan 1973 har utbildning bedrivits hos sahwarierna, med bland annat syftet att skapa en större social sammanhållning hos sahwarierna, oberoende av stamstrukturer (Lippert 1992: 650). Grundskoleutbildning är obligatorisk för barn, den är därtill kostnadsfri (Zunes & Mundy 2010: 130f). Skolan ses som ett viktigt medel för att skapa och upprätthålla idén om den sahwawiska identiteten, skolorna ges till exempel namn efter datum på viktiga historiska händelser som exempelvis Februari 27 school (Zunes & Mundy 2010: 129). Viktiga historiska sahwawiska personligheter skildras också i både bild (Zunes & Mundy: 131) och text i klassrummen i flyktinglägren. Allan skriver om El Uali, en martyr som anses var den största nationella sahwawiska hjälten:

Many school textbooks feature El Uali, and through this symbol, teach boys the attributes that they should cultivate in themselves in order to become Saharawi men, shaping the concept of masculinity to be tightly bound to the nation. (Allan 2010: 195)

Det saharwiska narrativet lärs alltså ut till barnen i tidig ålder i flyktinglägrens skolor. Zunes & Mundy menar dock att det inte rör sig om något aktivt ideologiskt program eller indoktrinering (2010: 131). Samtidigt som det saharwiska nationalistiska narrativet lärs ut i de saharwiska skolorna, riskerar dock de muntliga traditionerna från innan den marockanska ockupationen att försvinna då inget aktivt görs för att bevara dessa (Shelley 2004:184f).

Nationalismen tar sig även i uttryck i lägren genom olika seder och firandet av nationella högtider. Bland dessa kan exempelvis nämnas te-dricknings ceremonier (Shelley 184) och firandet av historiskt viktiga datum för den saharwiska nationen så som 20 maj (1973 - Polisarios första attack) och 27 februari (1976 - SADR grundas) (Mundy 2007: 280, Zunes & Mundy 2010: 123).

SADR har även en nationell valuta som används i lägren - en saharwisk peseta. Denna är med undantag från 4 sorters olika mynt med litet värde, skapad genom att man helt enkelt tar algeriska sedlar men istället föreställer sig dessa som saharwiska - dessutom med ett mindre reellt värde än det som ursprungligen trycktes på sedeln (San Martin 2005: 573f). Den saharwiska valutan används därmed som en symbol för deras nationalism och SADR (San Martin 2005: 574).

Den saharwiska kvinnan har en unik särställning i flyktinglägren. Denna ställning kan härledas, dels till den traditionella ställningen som kvinnorna hade i det tidigare nomadsamhället, men också till den aktivism som kvinnorna visade i kampen mot Spanien och senare Marocko och Mauretanien (Lippert 1992: 637ff). Intressant i sammanhanget är att det narrativ som rör den saharwiska kvinnan har bevarats och förstärkts, trots att den delvis härledas till det tidigare stamsamhället, man menar att Spanien under kolonialtiden och senare Marocko har förtryckt den sedan innan fria kvinnan, men att hon nu i flyktinglägren åter lever på lika villkor som mannen (Allan 2010: 196f). Kvinnornas relativt fria och jämställda roll i flyktinglägren skiljer sig dessutom radikalt från kvinnans roll i Marocko - något

som gärna lyftes fram är den liberala tolkningen av islam samt att kvinnan under lång tid varit huvudsakligt ansvariga för att administrera lägren - inte minst under kriget (Martin-Márquez 2006: 247). Kvinnorna har dock till viss del marginaliserats sen vapenstilleståndet, då män till viss del har övertagit deras tidigare uppgifter och arbeten (Shelley 2004: 184).

Sahrawierna i flyktinglägren har, som vi visat ovan, till stora delar lyckats bygga upp nationella institutioner som på många sätt påminner om en stat. Mundy skriver att:

Following an uneasy start, the refugee camps eventually evolved into a kind of state in exile, a space where Western Saharans could practise the kind of citizenship and governance that they hoped to achieve upon independence. (2007: 278)

Shelley använder liknande ordalag när han beskriver SADR som en "state-in-waiting, a state with ministries and reshuffles, institution and a constitution" (2004: 168). Det nationalistiska projektet om ett skapande av en nation har således, i vissa avseenden, fullbordats i de saharawiska flyktinglägren.

2.2.2 Territoriet

I slutet av 1990-talet, i och med fallerandet av den påtänkta folkomröstningen om Västsaharas framtid, uppstod i det ockuperade territoriet demonstrationer mot ockupationsmakten. Misslyckandet att enas kring nya fredsplaner 2005 uppstod ännu en gång demonstrationer vilka eskalerade och spreds genom hela Västsahara, dessa kallades för Intifadah al-Istiqlal - upproret för självständighet (Mundy 2006: 263f, Zunes & Mundy 2010: 154). Intifadan är ett uppror mot den marockanska staten, de otillräckliga levnadsförhållandena och marginaliseringen av den saharawiska befolkningen, men till viss även kritik mot den ineffektivitet Polisario har haft i sitt diplomatiska arbete (Mundy 2006: 264).

I territoriet finns ständig närvaro och övervakning av saharawierna från marockanska säkerhetsstyrkor (Shelley 2004: 83, Khoury 2011: 6), publika

möten är förbjudna och många försvinnanden har rapporterats under hela den marockanska ockupationen (Shelley 2004: 100, 104). Cirka 200 000 marockanska soldater var år 2001 stationerade i Västsahara (Bhatia 2001: 291). Detta ska relateras till att det enbart bor mellan 100 000 och 150 000 sahwawier i det ockuperade området, dessutom har mellan 250 000 och 300 000 marockanska bostättare numera flyttat till området (NRC 2008: 5). Shelley skriver om den konstanta övervakningen och menar bland annat att "In Sahrawi quarters of Western Sahara towns there are security force patrols, there is a policeman in every corner café" (Shelley 2004: 98).

Samtidigt som en omfattande övervakning sker av sahwawierna, görs försök från den marockanska regimen att assimilera sahwawierna, detta eftersom Marocko tydligt hävdar att Västsahara tillhör de södra delarna av landet och att det inte finns en specifik sahwawisk nation/nationalitet (Shelley s. 199ff, Mundy & Stephen 2006: 9). Mycket av de pengar som den marockanska staten säger sig ha investerat i Västsahara, delvis i detta syfte, har istället gått till de många marockanska bosättare som lever i territoriet (Mundy 2006: 264). Försöken till assimilering kritiserar starkt av sahwawierna som beskriver detta som ett sätt av Marocko att "marockanisera" den sahwawiska identiteten. Bland annat är de officiella språken i Västsahara enligt Marocko franska och marockansk arabiska, medan sahwawierna själva vill tala hassaniyyah arabiska och spanska (Zunes & Mundy 2010: 158). När Marocko försöker säga att det knappt finns några skillnader mellan dem och sahwawierna, är sahwawierna i både territoriet och flyktinglägren tydliga med att visa på alla de skillnaderna som finns i exempelvis språk och nomadlivstraditioner (Shelley 2004: 109f, Martin-Márquez s. 242).

1999 gavs ett visst utrymme för uppbyggande av ett sahwawisk civilsamhälle i det ockuperade territoriet, vilket till viss del skedde, redan 2002 förbjöds dock dessa aktiviteter ånyo av de marockanska myndigheterna (Shelley 2004: 103, 115). De civilsamhälleliga projekt som ändå har skapats byggde exempelvis sin verksamhet kring mänskliga rättigheter och för att hjälpa offer för landminor - samtliga organisationer poängterade dock de nationalistiska målen och byggdes upp i huvudsak för att skapa en "semi-public oppositional civil society (Shelley 2004: 115, 124f).

Nationalismen i territoriet skiljer sig från de nationella uttrycken i flyktinglägren, som tydligt är styrda av Polisario, då det inte finns några tydliga ledare eller någon officiell grupp bakom upproret, det sker istället spontant av den saharwiska befolkningen (Zunes & Mundy 2010: 159, Shelley 2004: 123).

Under upproret, 1999, skedde stora demonstrationer på ett torg i huvudstaden al-Ayun, en plats som för den saharwiska nationella rörelsen är viktig då det där skedde en massaker på saharwier av spanska trupper 1970 (Zunes & Mundy 2010: 154). Under oktober 2005 dödades en saharwisk demonstrant, Hamdi Lembarki, av marockanska säkerhetsstyrkor, och blev Intifadans första martyrer - och blev en symbol för den nationella rörelsen. Vid begravningen kläddes kistan i SADR:s flagga (Zunes och Mundy 2010: 155, Mundy & Stephan 2006: s 15).

2007 hade indifadan spridit sig genom hela territoriet, med demonstrationer eller mindre protester dagligen (Zunes & Mundy 2010: 156). Vid demonstrationerna samlas människor ofta relativt spontant, ofta skanderas självständighetsslagord, och visar upp SADR-flaggor (Zunes & Mundy 2010: 154f). Andra sätt att uttrycka nationalismen sker genom civil olydnad mot den marockanska ockupationsmakten, fångar som hunger-strejkar och pratar Hassaniyyah i marockanska fängelser och under rättegångar (Zunes & Mundy 2010: 155, 158f). Utdelning av flygblad, målning av graffiti och kulturella firanden med politisk underton sker också (Zunes & Mundy 2010: 155). Under Intifadan bars nästan enbart traditionell saharwisk klädsel, för att tydlig markera sin tillhörighet till den egna gruppen (Mundy & Stephan 2006: 27, Zunes & Mundy 2010:159). Hela det saharwiska samhället i territoriet gör upprorsrörelsen möjlig, även om långt ifrån alla är ute och demonstrerar, då aktivister inom Intifadan får stöd och hjälp av befolkningen som bland annat syr flaggor eller låter aktivister på flykt gömma sig hos dem (Zunes & Mundy 2010: 160).

3 Analys

3.1 Teorianknytning

Vid en jämförelse mellan de två saharwiska områdena framgår det relativt tydligt om man tittar på empirin att det finns skillnader i hur de två grupperna uttrycker - och därigenom upprätthåller den saharwiska nationalismen.

Hylland-Eriksen skriver att "För att etnicitet skall kunna uppstå måste grupperna ha ett minimum av kontakt med varandra, och de måste hysa föreställningar om att den andra gruppen är kulturellt annorlunda än den egna" (1993: 19, 21f). Denna kontakt, med den i det här fallet marockanska gruppen, är mer påtaglig för saharwierna i det ockuperade territoriet än i flyktinglägren. Då de dagligen upplever ut-gruppens närvaro, har de därför lättare att formulera sin etniska identitet i jämförelse med den marockanska, än vad saharwierna i flyktinglägren har.

Det upplevda förtrycket från Marocko har ytterligare förstärkt den saharwiska nationalismen i det ockuperade området. Strömbom skriver att "individuals living in violent environments, characterized by repeated threats, tend to identify strongly with the group that experiences that same threat and violence" (2010: 35). Vidare kommer, skriver Joireman, en etnisk grupp som utsätts för förtryck att få det enklare att definiera sig som något annat än den förtryckande gruppen - den får tydligare gränser att förhålla sig till (2003: 11f). Vi menar således att den saharwiska nationalismen i det ockuperade området upprätthålls i förhållande till den förtryckande makten och därför, till skillnad från saharwierna i flyktinglägren, har ett mindre behov av att förstärka den egna in-gruppsdynamiken.

Mellan 1999 och 2002 fanns det tillfälle att bygga upp organisationer som hade kunnat verka för att stärka in-gruppen - som i flyktinglägren. Detta skedde inte,

istället byggdes organisationerna upp som verktyg för att ytterligare intensifiera motståndet mot Marocko. Man kan tänka sig att om behovet för att stärka den egna identiteten hade varit större, hade dessa organisationer istället byggts upp i detta syfte.

Nationalismen i det ockuperade området anser vi uttrycks genom motstånd mot ut-gruppen. Intifadan blir sättet för sahwarierna i territoriet att uttrycka sin nationalism på, då andra typer av nationalistiska uttryck inte är möjliga att genomföra på samma vis som i lägren. Demonstrationerna och den civila olydnaden kan alltså ses som symboliska handlingar för att uttrycka den sahwiska nationalismen. Den sahwiska identiten i området beskrivs som en "Identity Forged by Resistance" (Shelley 2004: 109ff) Detta motstånd manifesteras tydligast i de olika upproren som riktas mot Marocko. Dessa nationalistiska uttryck har det huvudsakliga målet att förhindra en allt för stor dominans av den marockanska identiteten i Västsahara (San Martin 2005: 566).

Människorna i flyktinglägren har sedan vapenstilleståndet inte upplevt ett påtagligt hot från Marocko och har inte heller någon daglig kontakt med den marockanska kulturen. Det blir därför svårt för invånarna i lägren att formulera sin etniska identitet i motsats till den marockanska ut-gruppen i samma utsträckning som i det ockuperade området. Istället har de tydligare stärkt sin in-grupsformering.

Detta har dels skett genom att de i större omfattning än tidigare har kunnat fokusera på det nationsbyggande som påbörjades med SADR:s bildande. Det faktum att alla vuxna sahwier i lägren engagerar sig i administreringen och styrandet av samhället har skapat en tydlig gemenskap kring den egna nationen. Denna aktivism i lägren menar Zunes och Mundy har stor påverkan då de skriver att "even small daily acts create a sense of statehood and nationalism in the camps" (2010: 123). Det dagliga livet i de sahwiska lägren upprätthåller således den nationella idén hos befolkningen.

I nationsbyggandet har även kraft lagts på att upprätthålla den saharwiska identiteten genom att historiska narrativ, seder, etc, har institutionaliserat. Själva idén och minnena om den saharwiska nationalismen har på så vis på ett helt annat sätt än i det ockuperade territoriet aktivt kunnat upprätthållas i samhället och påminner därför invånarna om deras identitet. Inte minst syns detta i skolväsendet som finns i lägren. Dels bär flertalet av skolorna namn som kan härledas till viktiga datum för den saharwiska nationalismen samt innehåller nationella symboler. Men också genom att den undervisning som bedrivs i skolorna i viss utsträckning återberättar det saharwiska narrativet för saharwiska ungdomen. Detta kan återkopplas det till Strömbom skriver om att "master narratives" har en tendens att genomsyra samhället via exempelvis utbildningsväsendet (2010: 31).

Kvinnans likställda roll gentemot mannen i flyktinglägren i allmänhet och i det nationella narrativet i synnerhet, är vidare en punkt som saharwierna gärna lyfter fram i jämförelse med framförallt Marocko. Detta narrativ om den saharwiska kvinnans jämställdhet genom historien, med undantag från under ockupationerna, används för att förhärliga den egna gruppen i kontrast mot ut-gruppen. Vi har inte funnit några källor som menar på att detta narrativ har försvagats efter 1991, trots att kvinnans roll till viss del har marginaliserats i flyktinglägren sedan dess. Det kollektiva narrativ som skapats av saharwierna har enligt vårt material därför inte förändrats i takt med att verkligheten hos kvinnorna har förändrats. Detta kan bero på att en förändring av detta narrativ i den riktningen skulle försvaga den gemensamma identitetens förhärligande.

De symboler för den etniska gruppen som i det ockuperade territoriet inte kan uttrycka, på grund av den situation som de lever i, används däremot flitigt i lägren, genom de olika seder och firande av nationella högtider som tidigare nämnts. Detta kopplar tydligt an till de indikatorer som kan användas för att uttrycka den etniska gruppidentiteten som både Anderson (1992), Joireman (2003) och Strömbom (2010) skriver om.

4 Slutsats

Vi menar att den frågeställning vi ställt upp i denna studie har kunnat besvaras. Den empiri vi har redogjort visar tydligt på att det finns skillnader i hur nationalismen uttrycks och därigenom upprätthålls mellan det ockuperade territoriet och flyktinglägren. Studiens syfte var dock inte enbart att visa på att det existerade skillnader mellan de två, utan även att till viss del försöka förklara varför dessa skillnaderna har uppkommit.

En ut-grupp som står i konflikt med den egna gruppen, menar vi, minskar behovet för att upprätthålla de egna egenskaperna som gruppen anser sig ha. Fallet i det ockuperade territoriet visar på att den saharwiska nationaliteten i stor utsträckning upprätthålls i motsatsförhållande till den marockanska och att detta tarsig i uttryck genom konfrontation. Vidare menar vi att det marockanska förtrycket ytterligare minskar behovet av att stärka in-gruppens föreställningar av sig själv. Ut-gruppen, i det här fallet ockupationsmakten, visar genom sitt agerande och särbehandlande av den saharwiska befolkningen att de inte tillhör den marockanska gemenskapen och stärker därmed ytterligare den saharwiska nationella identiteten. Här kan man givetvis argumentera för att Marocko faktiskt hävdar att det inte finns några tydliga etniska skillnader. Vi menar dock att den saharwiska upplevelsen av ett förtryck från ockupationsmakten är det centrala, oaktat vilken policy Marocko har haft i Västsahara sedan ockupationen.

Avsaknaden av ett tydligt förtryck leder å andra sidan till att den nationella identiteten måste upprätthållas med hjälp av större fokusering på den egna gruppen och dess upplevda egenskaper. Med det menar vi att gruppen själv i större utsträckning måste skildra de säregna egenskaperna som man anser att den besitter mer aktivt och inte enbart hänvisa till vad och vem man inte är. Det tydliga fokus på nationsbyggande och uttryckande av olika typer av nationalistiska symboler i flyktinglägren som skett sedan 1991 stödjer vår hypotes om att frånvaro av en tydlig förtryckande ut-grupp har medfört att det finns ett

större behov av att skapa nationella institutioner som ett sätt att upprätthålla nationalismen.

Med detta sagt menar vi att vi har lyckats med vårt försök till att stärka de två hypoteserna. Teorin kring förhållandet mellan in- och ut-grupper har således stärkts.

Som redan diskuterats under vår metod, men som kan vara värt att ännu en gång poängtera, är att vi inte utesluter att det även kan finnas andra faktorer än relationen till ut-gruppen som kan hjälpa oss att förstå varför nationalismen upprätthålls på olika vis. Vi hävdar dock bestämt att olika relationer mellan grupper och skillnaderna i hur dessa upplevs har en påverkan på hur nationalism och etnisk identitet upprätthålls - dock utan någon ansats till att beskriva hur stor denna påverkan är.

5 Referenser

- Allan, Joanna. 2010. "Imagining Saharawi women: the question of gender in POLISARIO discourse" *The Journal of North African Studies*. Vol. 15, No. 2, pp. 189–202.
- Anderson, Benedict. 1992. *Den föreställda gemenskapen. Reflexioner kring nationalismens ursprung och spridning*. Göteborg: Daidalos.
- Bhatia, Michael. 2001. "The Western Sahara under Polisario control" *Review of African Political Economy*. vol. 28. Issue 88, pp 291-298.
- Connor, Walker, 1994. *Ethnonationalism : the quest for understanding*. Princeton: Princeton University Press.
- Esaiasson, Peter, Mikael Gilljam, Henrik Oscarsson & Lena Wängnerud. 2007. *Metodpraktikan. Tredje upplagan*. Vällingby: Norstedts Juridik.
- Harrell-Bond, Barbara. 1981. "The Struggle For The Western Sahara Part III: The Sahrawi People" *American Universities Field Staff Reports: Africa*. no. 39.
- Hobsbawm. E. J. 1992. *Nations and Nationalism since 1780: Programme, Myth, Reality*. Andra upplagan. Cambridge: Cambridge University Press.
- Hodges, Tony. 1983. "The Origins of Saharawi Nationalism", *Third World Quarterly*. Vol. 5, No. 1, pp. 28-57.
- Hylland Eriksen, Thomas. 1993. *Etnicitet och nationalism*. Nora: Nya Doxa.
- Joffe, George. 2010. "Sovereignty and the Western Sahara". *The Journal of North African Studies*. vol. 15, No. 3, pp 375–384.
- Joireman, Sandra F. 2003. *Nationalism and Political Identity*. London: Continuum.
- Khoury, Rana B. 2011. "Western Sahara and Palestine: A Comparative Study of Colonialisms, Occupations, and Nationalisms" *New Middle Eastern Studies* [Elektronisk] Tillgänglig: <http://www.brismes.ac.uk/nmes/archives/321>
Hämtdatum: 2011-12-12.
- Landman, Todd. 2008. *Issues and Methods in Comparative Politics*. Tredje upplagan. London: Routledge.

- Lippert, Anne. 1992. "Sahrawi Women in the Liberation Struggle of the Sahrawi People" *Journal of Women in Culture and Society*. vol. 17. no. 31. pp. 636-651.
- NRC = Norwegian Refugee Council. 2008. "Occupied country, displaced people" A thematic report from the Norwegian Refugee Council. Issue 2. [Elektronisk] Tillgänglig: http://www.nrc.no/arch/_img/9258989.pdf Hämtdatum: 2012-01-04
- Martin-Márquez, Susan. 2006. "Brothers and Others: Fraternal Rhetoric and the Negotiation of Spanish and Saharawi Identity" *Journal of Spanish Cultural Studies*. vol. 7, no. 3. pp. 241-258.
- Mundy, Jacob. 2006. "Autonomy & Intifadah: New Horizons in Western Saharan Nationalism" *Review of African Political Economy*. vol. 33, no. 108, pp. 255-26.
- Mundy, Jacob. 2007. "Performing the nation, pre-figuring the state: the Western Saharan refugees, thirty years later" *Journal of Modern African Studies*. Vol. 45, No. 2, pp. 275-297.
- Mundy, Jacob & Maria J. Stephan. 2006. "A battlefield transformed: From Guerilla resistance to mass nonviolent struggle in the western sahara" *Journal of Military and Strategic Studies*. Vol. 8, Issue 3.
- Peters, B. Guy. 1998. *Comparative Politics: Theory and Methods*. Basingstoke: MacMillan
- Ramsbotham, Oliver, Tom Woodhouse & Hugh Miall. 2005. *Contemporary Conflict Resolution. The prevention, management and transformation of deadly conflicts*. Andra upplagan. Cambridge: Polity Press.
- Rouhana, Nadim N. & Daniel Bar-Tal. 1998. "Psychological Dynamics of Intractable Ethnonational Conflicts: The Israeli-Palestinian Case", *American Psychologist*, vol. 53, no. 7, 761-770.
- San Martin, Pablo. 2005. "Nationalism, Identity and Citizenship in The Western Sahara" *The Journal of North African Studies*. vol. 10. no. 3-4. pp. 565-592.
- Shelly, Toby. 2004. *Endgame in the Western Sahara: What future for africa's last colony?* London: Zed Books Ltd.
- Strömbom, Lisa. 2010. *Revisiting the Past: Israeli identity, thick recognition and conflict transformation*. Lund: Media Tryck.
- Teorell, Jan & Torsten Svensson. 2007. *Att fråga och att svara*. Malmö: Liber.

UNGA = United Nations General Assembly. 1977. Report of the United Nations Visiting Mission to Spanish Sahara, 1975. Official records: 30th sess., suppl. 23, vol. 3, chap. XIII, A/10023/Add.5. New York: United Nations.

Zunes, Stephen & Jacob Mundy. 2010. Western Sahara : war, nationalism, and conflict irresolution. Syracuse: Syracuse University Press.